

УДК 330.837:330.322:631.11

*О.М. СУПРУН, доктор економічних наук, професор
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

Інституційні трансформації та їх вплив на інвестиційну привабливість аграрних підприємств

Постановка проблеми. Економічно-фінансова криза на пострадянському просторі набирає обертів і лише продовольчий сегмент економіки залишається більш менш стабільним. Аграрна ж галузь України протягом останніх років показує стійке зростання й на сучасному етапі є основним постачальником валютних надходжень у країну.

Зміни урядів, аграрних міністрів і навіть відсутність стратегії розвитку аграрного сектору України практично не впливають на позитивну динаміку розвитку галузі. Потреба в систематизації та науковому обґрунтуванні можливих новацій у відносинах держава–виробник сільськогосподарської продукції є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційної діяльності сільськогосподарського виробництва України досліджували вітчизняні вчені П.Т. Саблук [4], Ю.О. Лупенко [3], О.Г. Шпикуляк [7], М.Й. Малік [7] та ін., але потребують подальшого розвитку й аналізу в контексті найраціональнішого їх розв’язання при розробці стратегії розвитку вітчизняного сектору аграрної економіки.

Мета статті – показати необхідність запровадження в Україні стратегії розвитку вітчизняного сектору аграрної економіки, довгострокових прозорих і зрозумілих правил гри на аграрному ринку.

Виклад основних результатів дослідження. За роки незалежності в Україні було прийнято понад 50 різних державних програм, які повинні були поліпшувати розвиток аграрного сектору економіки, але майже всі вони так і не втілені в життя до кінця.

Говорячи про стратегію розвитку аграрного сектору економіки, необхідно звернути увагу на те, що вона не забезпечила вирішення найбільш проблемних напрямів, як залучення інвестицій, регулювання ринкового середовища та формування ринку землі. Так, якщо з 2010 по 2014 рік основними тезами стратегії розвитку АПК на період до 2020 року були створення земельного банку та запровадження обігу земель сільськогосподарського призначення, довгострокове планування держпідтримки дотуванням певних секторів АПК, стимулювання попиту на продукцію сільськогосподарського виробництва й розвиток аграрної логістики, то з березня 2014 року акцент у державній політиці змістився стосовно підтримки великих агрохолдингів до середнього та малого біз-

© О.М. Супрун, 2015

несу на селі, а саме в найкоротші терміни необхідно було запровадити програми, які дали б чіткий план зі створення сімейних ферм, малого бізнесу, кооперативних тваринницьких комплексів, розвитку сільських територій.

У грудні 2014 року Міністр аграрної політики та продовольства України О. Павленко виклав такі напрями роботи міністерства: приведення нормативних актів у відповідність до Європейських стандартів, боротьба з корупцією, роз'яснення проблем із паями, орендою та кадастром. Крім того, необхідно втілювати в життя окремі пункти коаліційної угоди: земельну реформу, реформування системи державної підтримки сільськогосподарського виробництва й залучення фінансів у галузь. Зокрема, коаліція наполягала на збереженні до 1 січня 2018 року чинної системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, як це було передбачено в Податковому кодексі України, і відшкодування ПДВ у разі експорту сільгосппродукції. Анонсувалося до 1 червня 2017 року розроблення нової системи оподаткування, яка стимулювала б розвиток сільгоспвиробництва.

Але необхідність наповнення державного бюджету підштовхнула законодавця до внесення змін у Податковий кодекс вже при формуванні бюджету на 2015 рік.

Так, коефіцієнт для ріллі, сіножатей та пасовищ для розрахунку єдиного податку четвертої групи, який запроваджено на зміну фіксованому сільськогосподарському податку, для розрахунку суми сплати збільшено в три рази. Замість коефіцієнта 0,15 із 1 січня 2015 року застосовується коефіцієнт 0,45 до нормативної грошової оцінки.

Відповідно зросла й орендна плата за користування земельними ділянками у зв'язку зі збільшенням нормативної грошової оцінки на коефіцієнт 1,249 та законодавчо закріпленою необхідністю сплачувати не менше 3% від нормативної грошової оцінки за оренту землі станом на 1 січня поточного року.

У зв'язку із несвоєчасним прийняттям бюджету на 2015 рік і внесеними змінами до Податкового кодексу, фактично виключена можливість коригування органами місцевого самоврядування ставки по сплаті земельного податку за користування землею в межах сільської ради, що становитиме 1% від її оцінки.

У 2015 році сільськогосподарським підприємствам доведеться сплачувати податок на землю (рендна плата) під тваринницькими приміщеннями, токами, складами, механізованими майстернями і т.д. Змінами до Податкового кодексу скасовано пільги щодо 3% сплати земельного податку.

Розглянемо як змінилися оподаткування та орендна плата за користування земельними паями сільськогосподарських підприємств на прикладі СТОВ АФ ім. Т. Г. Шевченка Вовчанського району Харківської області (табл.). Дане підприємство має у своєму користуванні 3489 га сільськогосподарських угідь, у тому числі пасовищ – 189 га, багаторічних насаджень – 16,8, та 3283,86 га ріллі, з якої 333 га оренда земель державного резерву й запасу сільської ради. Вся інша рілля – оренда земельних часток (паїв) фізичних осіб.

Крім того, підлягає оподаткуванню 71 га землі, яка знаходиться під будинками та спорудами, а саме: тваринницькі приміщення, склади, механізовані майстерні, токи тощо.

Відрахування до бюджетів усіх рівнів та орендна плата за користування земельними ділянками у СТОВ АФ ім. Т.Г. Шевченка

№ п./п	Вид податку	2013 рік, тис. грн	2014 рік, тис. грн	Нараховано на 2015 рік, тис. грн (прогноз)
1	Орендна плата за користування зем. ділянками (паями) – 3% від нормативної грошової оцінки	1393,20	1629,60	2035,40
2	Податок з доходів фізичних осіб (орендодавці)	209,00	245,20	306,30
3	Плата за землю під будівлями та спорудами	10,00	10,00	105,42
4	Орендна плата за користування землею сільської ради	40,93	167,62	262,10

5	Єдиний податок IV групи (ФСП)	22,15	22,05	430,40
6	Прибутковий податок з доходів фізичних осіб (працівники)	307,50	325,50	406,50
7	Екологічний податок	1,30	1,50	2,00
8	Плата за користування надрами (вода)	-	-	1,50
9	ПДВ	7,40	6,31	20,00
Усього		1991,48	2407,78	3569,62
Зростання, %		-	+20,9%	+48,25%/+79,24
Зростання, разів (без рядка 1)		-	1,3	1,97/2,56

Джерело: [2].

Як видно з даних таблиці, відрахування до бюджетів усіх рівнів та орендну плату СТОВ АФ ім. Т. Г. Шевченка повинно збільшити майже на 50% по відношенню до минулого року й майже на 80 % по відношенню до 2013 року.

У цілому витрати від використання одного з факторів виробництва, а саме землі – збільшаться по відношенню до минулого року в 1,8 раза (рядки 3-5 таблиці).

Зростання ж податкових відрахувань і витрат, пов'язаних із землею, збільшилися у 2 рази по відношенню до 2014 року та 2,5 рази по відношенню до 2013 року. Найбільш витратними для підприємства також є статті, пов'язані з придбанням добрив і засобів захисту рослин, оскільки останні залежать від курсу світових валют.

Крім того, резервування обігових коштів на рахунках, у казначействі з метою забезпечення обслуговування рахунку ПДВ негативним чином позначиться на функціонуванні підприємства. Значно зросло навантаження на бухгалтерію підприємства – загрози штрафів та у зв'язку з цим з'явилися додаткові ризики.

Під час координаційної наради агродопорів, в якій взяв участь і Міністр аграрної політики та продовольства України О. Павленко, заплановано до 31 липня 2015 року розробити й подати стратегію розвитку аграрного сектору та сільських територій на 2015-2020 роки. Член групи підтримки України в Європейській Комісії Ніколас Верлет подав бачення реалізації вказаного завдання через створення восьми експертних груп, які за-

йматимуться питанням апроксимації законодавства, дерегуляції, факторами виробництва, інновацій в аграрній сфері, просування товарів на ринку, державної підтримки та оподаткування, а також розвитку територій та управління природними ресурсами. Передбачається, що в рамках зазначених восьми груп буде створено 24 підгрупи, до складу кожної з яких входить голова, представник Мінагрополітики України, секретар і від одного до п'яти експертів. Більше того, особливу увагу під час напрацювання згаданого документа буде приділено так званим «швидким результатам», тобто тим заходам, які вже у найближчій перспективі матимуть позитивний результат для галузі [6].

Висновки. Нині залишається актуальним розроблення та запровадження законодавчих і нормативно-правових актів із формування економічних засад конкурентоспроможного аграрного виробництва, інвестиційної привабливості галузі та збереження набутої позитивної динаміки.

Розроблення стратегії розвитку аграрного сектору економіки потребує залучення фахівців-практиків, оскільки копіювання напрацьованого світового досвіду без прив'язки до конкретних умов існування сільськогосподарського виробництва в Україні несе певні ризики, а отже, не кожна новація в кінцевому рахунку може стати інновацією, тобто збільшити прибутковість у результаті її запровадження, що може призвести до зменшення власних інвестицій виробника в аграрний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Обліково-статистична звітність СТОВ АФ ім. Т. Г. Шевченка Вовчанського району Харківської області.
3. Лупенко Ю.О. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України / Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 5-11.

4. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: моногр. / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.] – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
5. Супрун О.М. Економічне регулювання аграрного виробництва: моногр. / О.М. Супрун. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 248 с.
6. Моніторинг біржового ринку №1(32) січень 2015 року. – К.: ТОВ «Аванпост та партнери».
7. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. – К.: ННЦ „ІАЕ”, 2014. – 516 с.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік [та ін.]; НААН, ННЦ «Ін-т аграр. Економіки»; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – [2-ге вид., переробл. і доповн.] – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 218 с.
9. Стратегічні напрями податкового регулювання розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, Л.Д. Тулуш. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 38 с.
10. *Commons J.R.* Institutional Economics / J.R. Commons // *The American Economic Review*. Vol. 21. – № 4. – (Dec. 1931). – P. 648–657.
11. *Hamilton, Walton H.* The Institutional Approach to Economic Theory / Hamilton, Walton H. // *American Economic Review*. – 1919. – № 9. – P. 309–318.
12. *Veblen T.* The Place of Science in Modern Civilization and Other Essays / Veblen T. – N.Y.: Huebsch, 1919. – P. 72-73.
13. *Smith M.K.* Social Capital – The encyclopaedia of informal education / Smith M.K. // www.infed.org/biblio/social_capital.htm.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015 р.

* * *

Новини АПК

Україна експортувала понад 24 млн т зерна

Стан експорту зерна на 27.02.2015 р.:

Фактичні обсяги експорту зерна становлять 24 308 тис. т, з яких: пшениці – 9240 тис. т; кукурудзи – 10948 тис. т; ячменю – 3868 тис. т та інших зернових – 252 тис. т.

Завантажено на судна – 224 тис. т.

Обсяги експортованих і підготовлених до експорту зернових становлять 24 532 тис. т (пшениці – 9272 тис. т, ячменю – 3868 тис. т, кукурудзи – 11140 тис. т).

Цінова ситуація на внутрішньому ринку зерна:

Ціни попиту на зернові коливаються залежно від регіону: на пшеницю 3-го класу – від 3300 до 4900 грн/т, на фуражну пшеницю 6-го класу – від 3809 до 4360 грн за 1 т.

Ціни на продовольчу та фуражну пшеницю становлять: на пшеницю 3 класу – 4059 грн/т, на фуражну – 3721 грн/т.

Середні ціни на ячмінь склалися на рівні 3516 грн/т, на кукурудзу – 3361 грн/т.

Прес-служба Мінагрополітики України